

Claus per a entendre el món

miralatele!

ipensa-hi!

Propostes didàctiques

Enric Senabre

© 2007 Enric Senabre Carbonell
Disseny de la col·lecció i coberta de Miquel Mollà
190x130 mm, 128 pàgines
Enquadrernació en rústica

© 2007 Edicions del Bullent, SL
De la Taronja, 16 - 46210 Picanya
☎ 961 590 883
info@bullent.net
Director de la col·lecció: Marc Candela

INTRODUCCIÓ

El llibre que teniu a les mans està dirigit a l'alumnat del segon cicle de secundària i Batxillerat i pot ser utilitzat des de diferents assignatures. Les assignatures de **filosofia i ètica** poden fer d'aquest una introducció a les qüestions filosòfiques, ètiques i socials de les seues àrees, amb l'avantatge afegit que s'aprofita l'anàlisi televisiu com a punt de partida significatiu per a l'alumnat.

L'àrea de **llengua, valencià**, pot trobar en aquest llibre un bon exemple d'assaig i d'utilització d'un llenguatge argumentatiu, al temps que cobreix un dels seus objectius, l'anàlisi de textos audiovisuals, en aquest cas televisius.

Des de l'**optativa de comunicació audiovisual**, que s'imparteix a molts instituts, poden fer servir el llibre com una iniciació a la lectura de missatges audiovisuals i televisius. Amb l'avantatge que poden continuar l'anàlisi a l'aula tot utilitzant fragments de programes d'interés.

L'**alternativa a la religió** és un altra de les assignatures que poden fer servir el llibre com una excusa per desenvolupar a l'aula una lectura de la televisió. En aquest cas podem parlar d'un fil conductor teòric que s'expandeix pràcticament amb l'activitat a l'aula.

Des de les optatives de **Sociologia, Psicologia o antropologia**, que s'imparteixen a Batxillerat també pot fer-se un ús adaptat a les necessitats del professorat i al gust de l'alumnat.

Degut a aquesta diversitat d'usos, en la proposta didàctica que oferim a continuació, anem a mostrar un ventall d'activitats molt diferents, de comprensió, de reflexió, audiovisuals, d'utilització de les TIC, extraescolars, etc. Totes elles poden ser utilitzades des de diferents àmbits i adaptades als interessos del professorat i la matèria des de la que s'utilitzen. No pretenem ser exhaustius, sinó donar idees, fer propostes i guiar una possible lectura que, espere, no serà l'única.

També podeu participar al Bloc "Pensar amb la televisió".
<http://pensartelevisio.zoomblog.com/>

Ampliar la informació a la web de l'autor:
<http://especular.webcindario.com>

O enviar qualsevol suggeriment o qüestió a l'autor:
enrisena@ono.com

1. UNA MIRADA A LA TELEVISIÓ

1. Elabora una explicació breu, d'un paràgraf, de la relació que poden mantenir *la televisió i la filosofia*. Posteriorment argumenta en un altre paràgraf sobre el teu acord o desacord al respecte.

2. Et poses *ulleres* quan mires la tele?... No, no parle de les ulleres de visió, sinó de les ulleres filosòfiques. La prova per saber si et poses les ulleres filosòfiques consisteix en saber si alguna vegada t'has rebel·lat contra algun anunci, t'has indignat amb alguna notícia o has decidit assemblar-te a un personatge de la teua sèrie favorita. Explica la teua reflexió sobre algun d'aquests aspectes, o altres.

3. Enumera els *usos* que podem fer de la televisió. Quin és el més freqüent? I el més útil per a la nostra formació? Són excloents ambdós usos?

4. Informa't en alguna enciclopèdia, llibre de filosofia o internet sobre l'anomenat "*pas del mite al logos*". Quines eren les característiques del mite? Quines novetats aporta el pensament racional o logos? Trobes al teu voltant manifestacions de l'antic pensament mític? I del racional?

5. **ACTIVITAT AUDIOVISUAL:** I a la televisió també hi ha mite... i logos. Podeu veure a classe (o a casa si a classe no hi ha temps, sempre passa el mateix!) un fragment d'un programa del cor, qualsevol, i buscar quins elements del mite conserven, i quins elements del pensament racional utilitzen. Feu una anàlisi del llenguatge que empenen, de les imatges que mostren, de l'estructura del plató (si hi ha), del presentadors i "experts". Us sorprendreu!

6. En la vella lluita entre *raó i emoció*, normalment ha guanyat la raó en el terreny intel·lectual o culte, i l'emoció en l'àmbit popular. Però avui en dia des de l'àmbit intel·lectual es parla d'una "intel·ligència emocional". Intenta explicar en què pot consistir i com pot col·laborar la televisió en la seua formació, o en la seua anul·lació.

7. **DEBAT:** Es divideix la classe en dos grups, i cada un d'ells ha de defensar una postura. Uns han de buscar arguments, exemples i idees que defensen la tesi de que la televisió és molt roïna per a la joventut, que els ensenya coses immorals i els fa còmodes i malfeiners. Els altres la tesi contrària, la de que la tele educa si es sap utilitzar, si s'ensenya i es controla una mica.

8. En l'apartat "Paraules per a pensar" es fa una enumeració de les principals *eines del pensament filosòfic*. Fes una enumeració de quines són, explica en què consisteix la seua llavor i investiga qui va ser el filòsof que les va incorporar al pensament humà.

9. Les eines del pensament necessiten un cert temps per posar-se en marxa, però el problema comença quan la televisió ens sotmet a un bombardeig rapidíssim d'estímuls, prejudicis i opinions. Creus que és possible pensar amb la televisió? És possible conciliar pensament i velocitat? Quina és la conseqüència pràctica que extraus de la teua opinió? Apagar la tele? A què esperes? Mirar-la amb esperit crític? Utilitza la següent vinyeta i continua llegint....

10. **ACTIVITAT AUDIOVISUAL.** La publicitat en una font inesgotable de pensaments, manipulacions i idees. A classe podeu seleccionar uns quants anuncis i fer una anàlisi audiovisual. Hauríeu de detectar i assenyalar els elements bàsics de la imatge que el següent text explica:

*Elements de la imatge: Els signes bàsics: El punt, la línia i la forma. La llum. El color. l'Enquadrament: tamany, format, plànols, punt de mira, òptica, moviments, continuïtat. Temps, so, text.*¹

11. **ACTIVITAT AUDIOVISUAL.** També podeu buscar els graus d'interpretació que ens aporta l'anunci, és a dir:

- El grau d'iconicitat-abstracció
- El grau de simplicitat-complexitat
- La monosèmia-polisèmia
- L'originalitat-redundància

12. **ACTIVITAT AUDIOVISUAL.** Una vegada feta aquesta lectura denotativa, podem passar a una altra de connotativa de la publicitat. Agafeu els anuncis i busqueu quin concepte fonamental utilitza. Bellesa, joventut, família...i intenteu fer un llistat sobre tots els sentits que l'anunci li atribueix a aquest concepte. Estructureu-los i feu una definició del mateix segons l'anunci. Heu d'acabar reflexionant sobre el vostre grau d'acord o desacord amb aquesta definició.

13. **ACTIVITAT TIC** (Tecnologies de la informació i comunicació). Localitzeu a internet les webs de les principals cadenes generalistes de televisió. Busqueu l'apartat d'empresa, participació o corporació i anoteu les empreses que són propietàries de la cadena i en quina proporció. Reflexioneu sobre la llibertat d'informació o programació que permet aquest sistema empresarial.

14. **ROLE-PLAYING.** Amb la informació de l'activitat anterior es formen quatre grups que han de posar-se en el paper de, i defensar el punt de vista dels següents personatges:

- Un **directiu** d'una cadena de televisió privada que defensa que la televisió ha de guanyar diners i que, per tant, programa el que la gent demana, siga telefem, violència o sexe.
- Una **telespectadora** d'una associació de consumidors que demana que es regule la programació televisiva, que es controle l'horari d'emissió de determinats programes, es reduisca la publicitat i es creen comitès d'ètica des de les pròpies televisions.

¹ Extret de APARICI, Roberto; GARCÍA MATILLA, Agustín; VALDIVIA, Manuel (2002) *La imagen*. UNED. Madrid
www.bullent.net

- c. Una alt càrrec del **ministeri** que intenta mediar les dues postures anteriors, vol una regulació, però mantenint la llibertat de les cadenes. Això sí, creu en la tele pública i vol que aquesta done qualitat, si més no en la segona cadena.
- d. Un **telespectador** al que li agrada el telefem i creu que la responsabilitat de la programació la te la gent, perquè veu el que vol, i allò que li avorreix no ho veu.

15. **ACTIVITAT EXTRAESCOLAR.** Una visita als estudis de la televisió autonòmica pot resultar molt útil per a reflexionar sobre el caràcter construït que té la televisió. Ens haurem de fixar en la trama de la televisió per tal de trobar els elements ocults que normalment no tenim en compte quan la veiem a casa.

2. *QUANT QUE SÉ! PER ENTENDRE ELS CONCURSOS DE LA TELEVISIÓ I EL SABER HUMÀ.*

1. **ACTIVITAT AUDIOVISUAL.** Per començar aquest capítol seria bo veure a classe un programa-concurs cultural. Podríem començar per analitzar-lo audiovisualment, el color del decorat, la música, el presentador, els concursants, els moviments de càmera... Aquest anàlisi ja ens donaria una idea de les intencions i objectius del concurs. Posteriorment hauríem d'analitzar la mecànica del concurs, les regles i el tipus de pregunta que fan. Aquest aspecte ens hauria de servir per reflexionar sobre el concepte de saber i saviesa que es dona per suposat al concurs, la seua utilitat al món en que vivim i l'encert de la seua visió.

2. Saps qui era **Plató**? Busca en llibres de consulta o internet i reproduueix la seua concepció del saber com a record. Posa algun exemple que confirme aquesta concepció.

3. **Racionalisme** i **empirisme** eren els dos corrents filosòfics dominants als segles XVII i XVIII. Pots ampliar la informació pel teu compte i utilitzar aquest capítol per explicar les dos concepcions del coneixement que defensen i la seua contraposició. Quina de les dues explicaria millor el saber del concursant?

4. **Kant** és el filòsof que sintetitza les dues corrents anteriors. Busca informació sobre ell i explica la seua proposta i valora la seua aportació. Explica millor el coneixement humà que les anteriors? Creus que te vigència encara als nostres dies?

5. **ROLE-PLAYING.** La classe es divideix en quatre grups i cada un d'ells es posa en el paper de Plató, Descartes, Hume i Kant i defensen les seues postures pel que fa a l'origen i justificació del coneixement.

6. **ACTIVITAT AUDIOVISUAL.** Dividir la classe en grups i repartir els informatius de les diferents cadenes per a que els enregistren a casa. Posteriorment han d'elaborar un informe amb: Les notícies que apareixen al sumari, el temps que dediquen a cada notícia, la manera com tracten alguna notícia en concret, el llenguatge que utilitzen.

Posteriorment cada grup ha d'exposar a classe les conclusions, posar-les en comú i comparar-les amb les dels altres grups.

7. Com es diu al llibre, Pedro Piqueras, un presentador de telediaris que avui presenta el de les nits de Telecinco, acabava tots el dies l'informatiu amb la frase "Així són les coses i així les hem contact" amb la intenció de refermar la veracitat de la informació que ens havia transmés. Un altre presentador, El gran Wyoming, comença el seu programa "El intermedio" en la Sexta, amb la frase "Ja coneixen les notícies, ara els contaré la veritat", i comença una intel·ligent paròdia de

les principals notícies del dia. Intenta reproduir les dues concepcions de la *veritat* que impliquen aquestes dues frases.

elroto@inicia.es

8. **DEBAT.** Fer dos grups a classe que defensen les dues postures que abans hem explicat. Uns defensarien la postura de que “la veritat és única i es pot trobar...”, els altres la de que “la veritat és subjectiva i quan s’imposa anul·la la llibertat...”.

9. Reprodueix les diferents concepcions del *mètode científic* que s’exposen al llibre, l’hipotètic-deductiu que va introduir Newton, el falsacionista de Popper i el dels paradigmes de Khun. Busca exemples científics de l’actualitat que utilitzen algun d’aquests mètodes.

10. Quin paper juga la *superstició* en el saber popular dels humans? Busca exemples de substitució de creences racionals per altres creences irracionals, supranaturals o supersticioses.

11. **ACTIVITAT TIC.** Accedeix a la web de wikipèdia i busca l’entrada “ciència” o “saber”. Analitza el funcionament d’aquesta “enciclopèdia” virtual: qui escriu els articles, quin valor te el contingut dels articles, com es pot participar en la seua generació...

12. Quins eren els objectius del *projecte il·lustrat*? Quina concepció dels progrés i la ciència tenien?

13. Creus que aquests *objectius* s’han acomplert? Qui assumeix avui en dia els objectius de millorar l’existència humana i les seues condicions de vida?

EL ROTO

elroto@inicia.es

14. Assenyala tres aspectes positius dels *avanços científics* i tres de negatius. Quins creus que predominen avui en dia? Pots ajudar-te de les vinyetes següents.

elroto@inicia.es

elroto@inicia.es

15. **ACTIVITAT EXTRAESCOLAR.** Podeu visitar el Museu de la Il·lustració. Es tracta d'un Museu que utilitza de manera didàctica els mitjans audiovisuals i que explica a la perfecció aquestes intencions inicials del projecte il·lustrat i la posterior evolució de la humanitat.

3. *QUI SÓC JO? EL GRAN GERMÀ ENS OBSERVA I ENS "AJUDA" A SER NOSALTRES.*

1. Reprodueix l'explicació que dona el llibre del problema de la *identitat personal*. En què consisteix? Quins trets la defineixen? Quins problemes planteja?

2. Quan sorgeix, històrica i filosòficament parlant, *la qüestió de la identitat*? Qui la introdueix en la filosofia occidental? Informa't sobre la personalitat d'aquest autor i llig algun dels seus assaigs. Són breus i molt actual, malgrat haver estat escrits al segle XVI.

3. En què consisteix la *postmodernitat* pel que fa a la qüestió de la identitat? Creus que el fenomen internet, amb els xats, blocs i fors ha contribuït d'alguna manera a aquest replantejament de la qüestió de la identitat personal?

4. **ACTIVITAT AUDIOVISUAL.** Agafem la gala inaugural d'algun reality show (*Gran Hermano*, *La casa de tu vida*, *Supervivientes*...) i analitzem la presentació que fan dels personatges. Quines característiques personals ressalten? Quines diferències estableixen entre xics i xiques? Presenten realment al personatge o el venen?

5. Reprodueix les tres *fonts* de les que sorgeix la nostra identitat i posa exemples del teu voltant.

6. Què opines de l'existència d'una *natura humana* estable, fixa i universal? Quins autors defensen aquesta postura i quins arguments aporten?

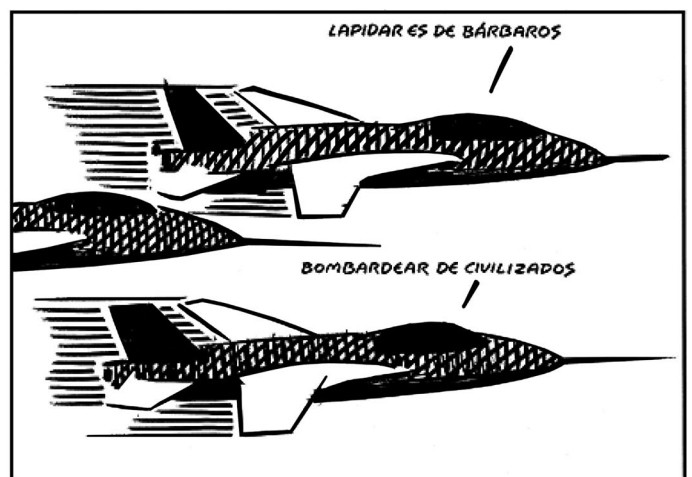
7. En què queda la *llibertat humana* si establim que els éssers humans naixem amb unes característiques establertes?

8. **ROLE-PLAYING.** Representar un debat televisiu entre quatre personatges que l'alumnat ha de donar contingut prèviament per grups:
- Una **científica determinista** que pensa que la natura humana la proporciona l'ADN i que pensa que no hi ha lloc per a la llibertat humana
 - Un **rector catòlic** que defensa que l'ésser humà va ser creat per Déu com un ésser lliure i, per tant, té una natura humana espiritual però indeterminada.
 - Una **filòsofa atea** que defensa l'absoluta indeterminació de l'ésser humà.
 - Un **científic** que creu que els avanços científics no demostren la determinació genètica humana, sinó ben al contrari que sempre queda un espai per a l'atzar i la **indeterminació**.
9. **DEBAT.** Essencialisme natural versus indeterminisme humà. La classe debat sobre si els humans posem una natura humana establerta que marca la nostra conducta o naixem absolutament indeterminats, i per tant ens hem de construir a la nostra manera.
10. **ACTIVITAT AUDIOVISUAL.** Comparar a classe un magazine matinal (*Ana Rosa, Matí matí*, etc.) amb un programa de futbol de diumenge vesprada. Quins temes tracten aquestos programes? Quin decorat utilitzen? Qui condueix i opina al programa? Podem afirmar que els magazines estan fets per a dones i els programes de futbol per a homes? Per què?
11. Enumera i explica les principals autores i autors que defensaren la inexistència d'una *natura femenina diferenciada de la masculina*. Per què ho feren? Quina intenció tenien? I tu què opines, dones i homes tenim natures diferents?
12. Explica els conceptes d'*hominització* i d'*humanització*.
13. Aventura una definició de *cultura* d'acord amb la que dona el llibre. La televisió forma part d'aquesta definició? Com un element més o amb importància afegida?
14. Quines són les *característiques* de la cultura? Posa exemples de cada una d'aquestes característiques.
15. Encara que moltes cultures fan de les seues tradicions l'excusa per desenvolupar pràctiques intolerables. Utilitza les vinyetes següents per desenvolupar una crítica a l'immobilisme cultural:

elroto@inicia.es

elroto@inicia.es

16. Quines *característiques especials* introdueix la televisió al fet cultural? Estàs d'acord amb elles?
17. Malgrat les característiques anteriors, quin ha estat *l'efecte* sobre les diferents cultures del món? Les anul·la o les difon?
18. En quina mesura col·labora amb la *globalització* la televisió?
19. **ACTIVITAT TIC.** Entreu a la web de YouTube i busqueu algun vídeo de pràctiques culturals estranyes. Descriviu-lo i expliqueu quines característiques de les enumerades abans trobeu.
20. **ACTIVITAT EXTRAESCOLAR.** Visita al Museu de Prehistòria i localitzar elements que expliquen el procés d'hominització, l'aparició de la cultura, les característiques de la cultura.

4. *AMB QUI VULL VIURE? LES SÈRIES I LA CONVIVÈNCIA SOCIAL.*

1. Explica què es la *socialització* i quines són les institucions de la nostra societat que s'encarreguen de portar-la a terme. Quina creus que és més influent?
2. Quin paper juga la *televisió* en aquesta socialització? Creus que ha reemplaçat alguna altra instància?
3. **ACTIVITAT AUDIOVISUAL.** Veure a classe una sèrie d'èxit entre els adolescents (*Los Serrano, Los hombres de Paco, Manolo y Benito...*) i analitzar els models de família que apareixen. Reflexionar sobre la realitat d'aquesta radiografia social utilitzant altres dades més científiques.
4. Creeu que la televisió "crea" la *realitat social* o simplement la reproduceix en la seua vessant més conservadora?
5. **DEBAT.** La família i els nous models de convivència. S'han d'aportar nous models de família que non solen aparèixer a la televisió i debatre sobre si se'ls pot anomenar família o es tracta d'altres institucions diferents.
6. Intenteu fer una distinció entre assumptes *públics* i assumptes *privats*. Quines característiques tenen i quins drets específics han de respectar?
7. Creeu que la televisió afavoreix la *confusió* d'aquestes dos dimensions? En quins programes? S'haurien de prohibir els programes que no respecten certs drets fonamentals?
8. Quin paper ha d'acomplir la televisió pública en la formació de la *consciència democràtica*? Quins programes ajuden a generar aquesta consciència democràtica?
9. **ACTIVITAT TIC.** Visitar la web de Pluràlia televisió i analitzar els seus continguts. Quins són els seus objectius? És una televisió pública o privada? Qui són els seus propietaris? Quin interès social defensa?
10. Analitza i explica el concepte d'*ideologia*. Amb aquesta definició creus que és possible que la televisió servisca com a eina d'alliberament de col·lectius discriminats?
11. Defineix la *sociologia*. Els seus objectius, eines d'investigació, principals impulsors.

12. **ACTIVITAT AUDIOVISUAL.** Veure a classe un reportatge social (*Callejeros, Efecte Mirall, Documentos TV*) i trobar les eines sociològiques que utilitza. Reflexionar sobre l'interés que el guia i la utilitat que aporta a la societat en el seu autoconeixement.
13. La *moral* humana és individual, privada i dependent de la pròpia consciència, però els programes de telerealitat alteren aquesta circumstància amb l'objectiu d'una càmera que enregistra tots els moviments dels concursants. En què s'assembla aquesta circumstància al "judici final" cristià? Qui és Déu en aquesta comèdia?
14. Saps d'on prové el nom del reality-show més famós de la televisió? El *Gran Hermano*. Quin sentit té per a nosaltres aquesta expressió? És positiva o negativa?
15. Penses que és un perill per a la *llibertat social* la profusió de càmeres de televisió a tot arreu? S'haurien de prohibir o estan justificades per la seguretat que proporcionen?
16. Reprodueix l'explicació que dona *l'existencialisme* de la moral de la llibertat. Et convenç aquest concepció? Creus que és fàcil d'aconseguir?
17. **ACTIVITAT AUDIOVISUAL.** Veure un fragment d'el programa OT i reflexionar sobre els valors morals que difonen. Quina visió de l'educació proporciona? Estàs d'acord amb els valors que promocionen?
18. **ACTIVITAT TIC.** Si encara us han quedat ganes d'opinar sobre tots aquests temes, ho podeu fer al bloc del llibre

<http://pensartelevisio.zoomblog.com/>